

Asia: VN/5025/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §:n kumoamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Mitä vaikutuksia arvioitte ehdotetulla ammattihenkilöasetuksen 16 §:n kumoamisella olevan esimerkiksi yhteiskunnan tai kotitalouksien kustannuksiin, terveydenhuollon asiakkaisiin, palveluntuottajiin ja henkilöstöön?

Suomen Optometrian Ammattilaiset ry Soa kiittää Sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 16 §:n kumoamisesta ja puoltaa asetusmuutosta varauksetta. Soa katsoo, että optometristeilla on muiden terveydenhuollon ammattilaisten tavoin täydet valmiudet harjoittaa ammattiaan koulutuksensa ja osaamisensa mukaisesti ilman ammatin harjoittamista koskevia rajoituksia.

16 §:n kumoamisella jo valmiina olevat laajat, koko maan kattavat optometristiresurssit on mahdollista hyödyntää kokonaisvaltaisesti niin asiakkaiden, kuin koko yhteiskunnan hyväksi parantaen näönhuollon palveluiden saatavuutta kaikenkokoisilla paikkakunnilla. Lisäksi 16 §:n kumoamisella vapautetaan silmätautien erikoislääkäreiden vastaanottoaikoja niitä tarvitseville ja kevennetään silmälasien käyttäjien kustannuksia.

Asiakkaan tulee jatkossakin käydä silmälääkärin tarkastuksissa silmäsairauden vuoksi, sekä silmään kohdistuneen leikkauksen jälkeen lääkärin ohjeistusten mukaisesti. Silmälääkäriin tulee myös mennä optometristin ohjaamana, mikäli näöntutkimuksessa ilmenee silmäsairauteen viittaavia löydöksiä tai oireita, mutta lääkärikäyntien ei kuitenkaan ole perusteltua olla liitettyä silmälasimääräykseen.

Optometristit omaavat laadukkaan koulutuksen, sekä kattavasti osaamista ja harkintakykyä arvioida valmiuksiaan itsenäiseen silmälasien määräämiseen koulutuksensa ja kokemuksensa pohjalta. Kuten perustelumuistion kohdassa 3.1.2. tuodaan esiin, suomalainen optometrian koulutus on optisen alan eurooppalaisen kattojärjestön ECOO:n (European Council of Optometry and Optics) akkreditoima, ja suomalaiset optometristit omaavat vastaavat valmiudet kuin niissä Euroopan maissa toimivilla

optometristeillä, joissa optometrismi saa määrätä itsenäisesti silmälaseja alle 8-vuotiaille, silmäleikatuille ja silmäsaairaille potilaille. Lisäksi vuodesta 2020 lähtien Oulun ammattikorkeakoulussa on toteutettu myös kansainvälistä optometrian kliinistä ylempää korkeakoulututkintoa.

Asiakkaille optometristin työtä rajoittavan asetuksen poistaminen tarkoittaa näönhuollon palveluiden moninkertaistumista ja helpottaa mm. harvaan asuttujen alueiden näönhuollon palveluiden saatavuutta. Asetusmuutoksen myötä silmälasejaan uusivalla on edelleen mahdollisuus käydä silmälääkärin vastaanotolla, mutta halutessaan hän voi käyttää silmälasien uusimiseen myös paikallista optometristipalvelua. Perustelumuistion kohtaan 4.1.2. viitaten, silmälääkärin vastaanotto maksaa asiakkaalle Kela-korvauksen jälkeen yleensä yli 100 euroa. Optometristin tarkastuksen arvioitu hinta on tästä reilusti alle puolet. Pykälän kumoamisella helpotetaan satojen tuhansien suomalaisten elämää ja Kela- korvaukset ohjautuvat kohdistetummin sairauksien hoitoon.

Soa katsoo, että asiakas tulisi jatkossa ohjata silmätautien erikoislääkärin vastaanotolle silmäterveysperusteisesti.

Kuten perustelumuistion kohdassa 3.1.1. todetaan, ammattihenkilöiden tehtäviä ei pääsääntöisesti määritellä ammattihenkilölainsäädännössä, vaan ammattihenkilöt toimivat niissä ammattitehtävissä, joihin heidän koulutuksensa ja osaamisensa antaa valmiudet. Kuitenkin lähes kaikista muista ammattiryhmistä poiketen optikon ammatin harjoittamista on erikseen rajoitettu. Ammatin harjoittamista on rajoitettu siitäkin huolimatta, että optometrismi on velvoitettu jokaisen näöntutkimuksen sekä piilolasisovituksen yhteydessä arvioimaan silmien terveydentilaa koulutuksensa ja kokemuksensa mukaan. Hänellä on velvollisuus ohjata tutkittava lääkäriin vastaanotolle, jos hän toteaa tutkimuksissaan mahdollisiin sairauksiin tai lääketieteellisen tutkimuksen tarpeeseen viittaavia löydöksiä tai oireita.

16 §:n rajoitusten piiriin kuuluva asiakas tulee tällä hetkellä lähettää jokaisten silmälasien uusinnan vuoksi silmälääkärin vastaanotolle, vaikka optometristin tutkimuksessa ei ilmenisi silmäterveydellistä syytä erikoislääkärin vastaanottokäynnille. Asiakas voi hakea silmälääkäriltä erillisen luvan optikon lasimääräykselle, mutta lupa on voimassa kerrallaan vain määrääjän, ja luvan saamiseksi asiakkaan on oltava yhteydessä lääkäriin, mikä tuo usein lisäkustannuksia. Silmälasien uusimiseksi tehdään tällä hetkellä rajoitusten vuoksi vuosittain arviolta 100-150 000 lääketieteellisesti tarpeetonta silmätautien erikoislääkärikäyntiä.

Suomessa työskentelee noin 500 silmätautien erikoislääkäriä (Lääkäriliitto) ja 1500 laillistettua optikkoa (Suomen Optometrian Ammattilaiset ry), joista n. 1350 on optometristeja eli omaavat diagnostisten lääkeaineiden määräämis- ja käyttöoikeuden (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rajatusta lääkkeenmääräämisestä 2.12.2010/1088). Silmälääkäriajat ovat varsinkin maakunnissa ja pienillä paikkakunnilla harvassa ja täytyvät yksityissektorilla pitkälti asiakkaista, joiden näönhuollon palvelut olisivat tuotettavissa optometristin toimesta. Asiakas joutuu odottamaan silmälasien

uusintaa lääkärin vastaanottoon saakka, usein jopa kuukausia. Vastaanottojen täyttyessä silmälasien uusijoista, aikoja ei riitä asiakkaille, joilla todella olisi tarve silmälääkärin vastaanotolle eli heille, joilla epäillään vielä diagnosoimatonta silmäsairautta tai silmäsairaus vaatii aktiivista seuranta-/hoitoa.

Väestön ikääntyessä jo nyt useilla paikkakunnilla, n. 40 % optometristin asiakkaista on henkilöitä, jotka tulee 16§:n rajoitusten perusteella lähettää silmälasien uusinnan vuoksi silmätautien erikoislääkärin vastaanotolle, ilman silmäterveydellistä perustetta, esimerkiksi silmämunaan kohdistuneen leikkauksen, kuten kaihi-leikkauksen vuoksi. Näiden asiakkaiden määrä lisääntyy tulevaisuudessa kiihtyvällä vauhdilla. Tuplaresurssien käyttö on jatkuvaa, eikä optometristien koulutusta ja osaamista pystytä hyödyntämään täysimääräisesti. 16 pykälän kumoamisella jatkossa myös silmäleikkauksessa käynyt tai silmäsairas asiakas voi uusia mm. rikkoutuneet silmälasinsa tarpeen mukaisesti ja jäädä odottamaan silmäsairauden kontrollointiin liittyvää silmälääkäriaikaa sovituksen mukaisesti. Silmälasien oikea-aikaisella uusimisella voidaan turvata mm. liikkumista ja päivittäisten toimien hoitamista ilman viivästyksiä.

Perustelumuistiossa kohdassa 3.1.3. tuodaan esiin, että alle 8-vuotiaita lapsia on julkisen erikoissairaanhoidon seurannassa noin 20 000–25 000 vuosittain. Lisäksi taittovirheen tai näkemiseen liittyvien ongelmien takia kouluterveydenhuollosta ohjataan silmälääkəriin 20 % 6–12 vuotiaista lapsista, yleensä erillisillä sopimuksilla optikkoliikkeisiin ja yksityissilmälääkäreiden tutkimuksiin. Myös jatkossa alle 6-vuotiaat, neuvolaikäiset lapset, ohjautuvat näkemisen suhteen pääasiassa neuvolajärjestelmän kautta erikoissairaanhoidon tutkittavaksi. Pykälän kumoamisen myötä optometristien asiantuntemusta voidaan kuitenkin hyödyntää nykyistä paremmin myös osana hyvinvointialueiden moniammatillista yhteistyöpolkua ja merkittävänä lisäresurssina myös kouluterveydenhuollon ohjauksissa.

Silmäsairauksien osalta silmätautien erikoislääkärin vastuulla on asettaa potilaalle selkeät silmäsairauden hoitoon, lääkitykseen sekä seurantarapeeseen liittyvät ohjeistukset ja potilaan tulee noudattaa niitä. Optometristit voivat tarkastaa lääkärin ohjeistukset Kanta palveluiden kautta.

Väestön ikääntyessä silmätautien erikoislääkäreitä tarvitaan tekemään heidän koulutuksensa mukaista työtä eli silmäsairauksien diagnosoimista ja hoitoa. Samalla tulisi ottaa optometristien ammattitaito täysimääräisesti käyttöön näönhuollollisten ratkaisuiden tuottamiseksi sekä silmäsairauksien havaitsemisen ja silmien terveyden kartoittamisen vahvistamiseksi. Molempien ammattiryhmien ammattitaitoa tulisi hyödyntää toisiaan tukien. Kaikkia terveydenhuollon ammattihenkilöitä tarvitaan palveluiden kattamiseksi ja tavoitteena tulisi olla entistä eheämpi ja kokonaisuutta tukeva palvelupolku.

2. Muut huomiot

-

Torvela Riikka
Suomen Optometrian Ammattilaiset ry